

Õpilasteleht

Hind
10 senti

NR. 9

23. NOVEMBER 1938

VII AASTAK.

KOMODO SAARE DRAAKONID

Hullunud draakon keerles ja pöörles pihtaia lõksus. Defoss, kes oli suur meister lasso käsitamises, heitis õppinud käega silmuse...

Lugege lk. 4

Selma Lagerlöf - 80

20. nov. 1858 — 20. nov. 1938

Selma Lagerlöf

Selma Otilia Lovisa Lagerlöf, kuulus rootsi naiskirjanik, sündis 20. novembril 1858. a. Värnimaal, Marbacka mõisas. Juba varasest noorusest pääle — tema enda ütetusel 7. eluaastast — oli ta palavaimaks südamesooviks saada kirjanikuks. Olles oma noorpõlves õpetajaks, õppis ta armastama lapsi, keda ta ei unustanud ka oma unistuste täitudes. Ta kirjutas neile toredate loo Nils Holgerssonist, metshanedega rändavast poisist, millist teost kasutatakse autori kodumaal koolilugemikuna ja mida tunnevad meiegi lapsed.

Selma Lagerlöf on kui hääsüdamlane vanaema, kelle kauneid ja õilsasisulisi jutustusi jälgib harduse ning innuga kogu maailma noorus. Üks õpetlane ütleb tema loomingu kohta, et kõik emad võivad seda julgelt soovitada oma lastele lugemiseks, mis on meie arvates ülim kiitus. — Alljärgnevaga kirjaniku kõrge tähtpäeva puhul killuke tema noorusmälestustest teosest „Marbacka“:

VANA SÖDUR

Ühel ilusal sügisõhtul sammus Back-Kajsa, kes enam ei olnud lastetüdrukukuks Marbackas, vaid teenis endale ülespidamist kudumisega, läbi laane.

Ta oli teel oma sünnikoju, väikesesse onni ülal metsas, et täita mõningaid leitnant Lagerlöfi korraldusi. Ja kuna tal püsis soe sõprus tillukese Selma Lagerlöfiga, oli ta selle võtnud matkale kaasa.

Mõlemil polnud just kiiret. Nad maiustasid palukamarjust, imestlesid tohutuid taekäsne ja kogusid põlledesse tõredat põdrasammalt, et viia seda koju kasutamiseks oivalise aknavahede täidisena lastetoas. Back-Kajsa rõõmustas, et ta oli taas kord metsas, kus tundis igat küngast ja kivi.

Kui nad viimaks jõudsid kuusehekiini, mis ringles ümber lagendiku, millel asus hütt, lausus Back-Kajsa üle oksavõrengu ronides:

„Selma, ära sa unusta, et minu isa läheduses ei tohi kõnelda sõjast!“

Väike tüdruk imestas ülimalt. Back-Kajsa isa oli sõjas olnud, seda teadis ta hästi, ja ka seda, et too oli võidelnud Napoleonigi vastu Leipzigi rahvastelahingus. Kuid et selle üle ei tohtinud temaga kõnelda, seda ei suutnud ta mõista.

„Miks ei peaks ma temaga kõnelema sõjast?“ küsis ta.

„Kunagi ei tohi seda nendega, kes läbi teinud tõelise sõja,“ seletas Back-Kajsa.

Tüdrukuke imestas üha rohkem. Ta mõtles Fritjofile ja Hjalmarile ja Hektorile ning kõigile võimalikkudele vana-tele jumalatele ja sangaritele, kellest ta oli lugenud ajalooaamatutes ja kelle nimed keerlesid ta päikeses ringi.

Vahapääl olid nad astunud onni ainsasse tuppa, sääil istus Back-Kajsa isa koldenurgas ja soojendas selga. Ta oli vanamoeline mees, mida märkas juba tema pükstest, mis ulatusid ainult põlvini — ja ta ei kandnud ka saapaid, vaid kingi. Ta oli pikk kõhn mees, jämedalt tahatud üksluisse näoga, seljas ebatavaliselt räpane lambanahkne kasukas; ent õieti ei näinud ta teisiti välja kui enamik vanu talunikke.

Niikaua kui väike tüdruk viibis toas, ei saanud ta pilku lahti tollelt taadilt, kes ei tahtnud, et tema juuresolekul kõ-

● Algus „Õpilaslehes“ nr. 8
 ● Missugune on õieti Maa närvi?

Hiljem on Atlandi ookeani laotud veel mõnigi kaabel, on tehtud uusi avastusi ja saavutatud paljudel aladel uskumatuid tagajärgi, kuid niisugust vaimustust pole enam nähtud, nagu seda kutsus esile lihtne ookeanipõhja lastud telegraafikaabel.

*

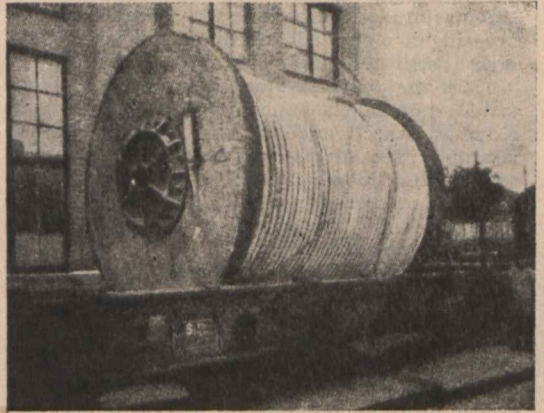
Nüüd aga mõni sõna ka veealusest telegraferimisest.

On välja arvatud, et elektrilaengud liiguvad 300 000 kilomeetrit sekundis. Sellele vaatamata ei jõua kaablisse juhitud elektrivool 0 sekundiga päralt, nagu tegelikult võiks arvata, vaid see nõuab suhteliselt pika aja. Kui Euroopas elektriaparaadi kontakt on ühendanud elektrivoolu, on selle esimene mõju Ameerikas märgatav alles umbes $\frac{1}{5}$ sekundi pärast. Ja kuni väljasaadetud vooluenergia oma täies tugevuses on Ameerikas märgatav, on selleks kulunud terveni 3 sekundit. Sama nähtust võib tähele panna ka veevärgitorus, sest toru lõppotsast ei jookse enne vett, kui kogu toru on täitunud veega.

Esimesel pilgul võiks arvata, et seda aja-kaotust võiks vältida seega, et kaablisse lastaks tugevam vool. Kuid see pole siiski võimalik, sest võimas elektrivool rikuks isoleeri kaabli alg-osas.

Peab siis tarvitama nõrka voolu. Alguses, kui telegraafiaparaadid olid veel üsna algelised, oli ka telegraferimine väga aeglane. Päril põrutava mulje tegi aga kuulsa inglise füüsiku Sir William Thompsoni valmistatud aparaat, mille abil kaabel-telegraferimise kiirus on saadud õige suureks. Ja aegamööda on kaabel-telegraferimist arendatud üha täiuslikumaks, nii et nüüdisajal võidakse telegraferida ühe ja sama kaabli kaudu korraga kahes vastupidises suunas, ja mitte ainult üheainsa telegrammi korraga, vaid rohkemgi — ning kõik see ongi majanduslikult olnud täiesti mõõdapääsmatu, sest veealused kaablid maksavad määratud summasid.

Lõppeks veel natuke veealusest kaablist — „maakera närvidest“.

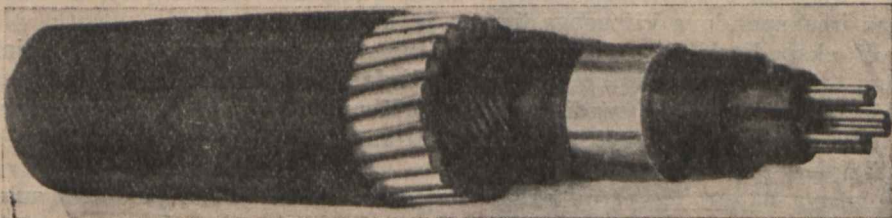
Kaablrull, mille raskus 60 000 kg!

Kes arvab, et kord pandud kaabel on igaveene, eksib rängasti. Kaabli iga on parimal juhtumil umbes 40 aastat, ja sellegi aja kestel ähvardavad teda igasugused hädaolud. Mõne kaabli hukatuseks on saanud laeva-ankrud, ja madalais vetes nagu Põhja-Ameerika rannikul, Inglise kanalis ja ka Põhjamerele, mis sügavama kohtades on ainult u. 200 m sügavad, hädaohustavad kaableid suurel määral kalurid oma püünistega. U. 20 aastat tagasi hävitas nõnda üks kalur Iiri rannikul ühe hooga terveni kuus Ameerikasse viivat kaablit.

Sellelaadsed kahjud tasutakse sageli rahvusvaheliste kokkulepete põhjal. Kuid milgi moel ei saada hüvitust sellistele kahjudele, mille põhjustavad jäämäed ja veealused maavärinad. Need lõikavad kaabli pooleks nagu niidi.

Hädaohtlikemad kaabli vaenlased on aga Teredo-nimelised merekarbid, mis eriti troopilistes vetes külg külje kõrval kõvasti kaablite külge takerduvad.

Nende hävitustöö takistuseks on kaablid päälisatud paksu messingkeeranguga. Samuti on purustatud kaableis sageli nähtud ka haidkala hambajälgi.

Siin näete läbilõikes „Maa närvi“. Kui palju on vaja kaitsekihte vaskjuhtmeile. Maailmas hinnatakse kaablite pikkust 350 000 km!

Komodo saare draakonid

(„B. C.“ järgi) V.t pilt
esiküljel

Malai saarestikus, mitte kaugel Jaavast, asub väike saar. Päriselanikud nimetavad teda Komodo saareks. 1912. a. tõi märu pärlipüüdjaid sellele saarele. Nad olidki esimesed, kes viisid maailmale esimesi teateid saarel asuvaist „muinasjutulisist draakoneist“. Teadlased aga arvasid, et ehmunud kalurid nägid saarel vaid erilist, seni tundmata liiki krokodille.

Siis aga õnnestus loodusteadlasel R. Douvensil, mõni aasta enne Maailmasõda, hankida Komodo saarelt imeliku suure hallikas-rohelise sisaliku. See ületas suuruselt kõiki inimesile seni tuntud roomajaid.

Tekkis täiesti õigustatud küsimus: Miks säilisid just neil saartel näited ammumöödunud aegade loomadest?

Nende saarte loodus, mis asetsevad Sunda saarte läheduses, erineb järsult mandri omast. Hiiglaslikud muutused, mis nii põhjalikult teendasid mandrite palet, riivasid vähe neid piiritu ookeani sinetuses kadunud maakera tüki-kesi. Siin polnud sääraseid võimsaid mäetekkimise protsesse, kohutavaid maaväriseid. Siin polnud korduvaid jäätumisi, mis surmasid kogu elu ja heitsid suure osa maakerast kauaks ajaks järele vaikusse. Siin polnud aastatuhandeid kestnud maapinna kõikumisi, mis uputasid terveid mandrid ja muutsid neid merepõhjaks. Nii näit. sattus Euroopagi paar korda täiesti vee

alla. Siin polnud ka teisi muutusi, mis tapsid ja elustasid elu kõrdamööda teistes maakera osades. Pääle selle on nende saarte kliima erakordselt pehmelts soe ja niiske. Kõige vastupidamatamad organismid; kõige haruldasemad loomad võivad seepärast elutseda neil saartel ega sure välja. Mitte asjata pole paljud õpetlased tuletanud elualgust Malai saarestikust ja selle ümbrusest. Zooloog R. Douvens nimetas sisaliku Komodo-Varanes'iks ja sellega jäi asi mõneks ajaks unustusse. Kuid pärast Maailmasõda ulatasid kuuldused Komodo saare muinasjutulisist draakoneist ameeriklase Douglas Burdeni kõrvu.

Ta /organiseeris tuntud teadlastest ja jahimeestest koosneva ekspeditsiooni ja reisid saarele. Saare elanikkonnaks oli 14 metsistunud pärismaalast, keda Zembara radža sinna asumisele saatnud. Sama radža andis ekspeditsiooni käsutusse veel 16 pärismaalast-teenijat.

Komodo on vulkaanilise päritoluga saar, mägine, tohutute kraateritega. Ta on kaetud džunglitega, kuid kohati on ta nii paljas kui Kuu maastik.

Siin võite rannikul kuulda lõpmata elusuminat — hiiglaslikke sajalalgseid, ämblikke, valgeid ja punaseid sipelgaid, kes on võimelised ühe öö jooksul muutma põrmuks fotoaparaadi kuni metallosadeni.

Leidnud sobiva laagrikoha, püstitas ekspeditsioon telgid ja alustas otsinguid. Eriti agar oli Burden, kes sageli hulkus püss käes üksinda metsikuis padrikuis ringi.

Kord nägi Burden kiikriga eriskummalist looma, kes liikus orus tema suunas. Loom ületas oma suuruselt krokodilli ja sarnanes väga sisalikule. See oli ehtne sisalik kõrgele tõstetud koonuga ja kõverate tugevate jalgadega. Kuulmata suurusel sisalik sarnanes väga neile keskaegseile draakoneile, nagu me neid oleme endale kujutanud. Kas tõesti oli elustunud säärane eelajalooline koletis?

Burden hõõrus silmi. Abitult langetas käsi välikiihri. Ei, see polnud viirasus. Mees peitus põõsastesse. Ta oli kuulnud pärismaalasilt, et loom näeb suurepäraselt, kuid ei kuule peagu mitte midagi. Oma peiduürkast jälgis ameeriklane lähenevat hirmutist.

„Suursugune oli see vaade,“ kirjutab Burden oma raamatus, „eelajalooline ülihiiglane eelajaloolises ümbruses. Hirm valdaks ka kõige tasakaalukamat meest. Kui sisalik tõuseks tagujalgadele, võiksin teda pidada brontosauruseks.“ Alul näis Burdenile, et looma pikkus ulatab 7—8 m, kuid esimene mulje oli ekslik. Komodo-varaani maksimaalne suurus pole enam kui 3 m.

Loom roomas ikka lähemale. Ta oli näiliselt väga vana. Nahk oli täiesti must, ta külgi katsid tihedad marrastused, endiste võitluste jäljed. Äkki pööras varaan imekspandava kiirusega ümber ja kadus.

See oli ekspeditsiooni esimene kohtamine saare „draakoniga“. Tol ajal omati veel väga puudulikku teadmisi nende hiiglaslike sisalike elu ja eluviiside üle. Kuid esimesist päevist saadik selgus, et Komodo-varaan on koopaelanik ja vastandiks oma esivanemaile pole ta taimetoitlane, vaid haruldaselt julm röövel. Varsti täiendati neid andmeid.

Mõne päeva pärast õnnestus ekspeditsiooni liikmeil näha, ehk küll suure kauguse tagant, „draakonit“ einetamas. Tema tagasihoidlik eine koosnes haruldaselt suurest metsseast. Hiigla jõuga sööstus varaan edasi, haarates küüntega saagi. Kõverad, loogalised hambad kiskusid looma kehast lihatükke. Äkki väljus sisaliku suust hiiglasuur kaheharuline keel, just säärane nagu kõnelevad keskaegsed legendid draakoneist. Haarates saagi, loom neelas selle puremata alla.

Järg lk. 8 ja 10

Nr. 9 lk. 4

ME SUUREGA OMA SUUREGA

Raim Kaim, 14 a., Valga

KÜLM AIAS

Sel ööl, kui taevas siras palju sügistähti, külm kõrisesedes astus üle aia. Ning hallatiivadega purjetamas nähti, säääl mööda kruusatatud teed nii laia.

Külm marutuulena käis aias ringi, kõik lehed, oksad krabisevaks said. Ei kellelegi enam elu kingi, sest sügis oli vallutamas maid.

Ja siras endiselt öös palju tähti, kui astus tagasi Külm üle aia. Ning uue hooga põgenemas nähti siis mööda õuemuru laia-laia.

Kui saabus vastne hommik, oli surnud vilju täis aia mustav, avar peenra süli. Ja vaatas päike uuel päeval tasahilju, sest hävitatud kevadine küli.

R. Ingeland, 12 a., Paldiski

P.

Esimene sügistorm merel

Ta algas vaikselt sügispäeval. Päike paistis sinitaevas ja saatis kiiri üle särendava mere. Päälelõunat aga hakkas põhjast lõõtsuma kõle põhjatuul. Tervel Paldiski rannal polnud näha ühtegi kaluripaati: kõik paadid olid merel. Varandus oli meres...

Paldiski randlastel olid kõik kiluvõrgud meres. Pääle nende olid ka Pakri ja Leetse randlaste võrgud väljas. Kolme ranna võrgud olid kõik ühes kohas, niiöelda „hunnikus“. „See vist küll hääd ei tähenda!“ lausused kalurid.

Järgmisel päeval oligi vali põhjatuul ja hallid pilved jooksid kiiresti üle taevalaotuse. Kalurite ennustatud torm oligi alanud. Isa käis varahommikul mere ääres vaatamas, kas meri annab võrkudele järele minna. Veidi aja pärast tuli ta tagasi kurva näoga ja lausus: „Ei saa minna, torm on liiga tugev!“ Torm aga lõõtsus üha tugevamini akna taga, kiskudes puudelt lehti, tehes neid nii armetuks ja mahajäetuks.

L.

See oli alles algus. Pärastlõunat läks torm veelgi tugevamaks. Tuuleilid kihutasid vihaselt kollaseid lehti kõrgele õhku. „See torm teeb täna puud paljaks!“ laususin. „See teeb puud paljaks, aga teeb ka inimesed paljaks,“ ütles ema.

Õhtul läks torm veelgi tugevamaks. Uinusin tuule muusika saatel magama. Väljas aga möllas põhjatorm.

Järgmisel hommikul oli torm jäänud natuke vaiksemaks. Sellegipärast ei saadud võrkude järele minna. Oodati ilma paranemist. Viimaks üks kalur julges siiski võrkude järele minna. Teel juhtus aga õnnetus: paat kukkus laineharjalt alla ja üks põhilaudu põrus lahti. Paat hakkas lekkima. Vigastus oli niivõrd suur, et tuli randa tagasi sõita.

Torm rauges alles õhtul.

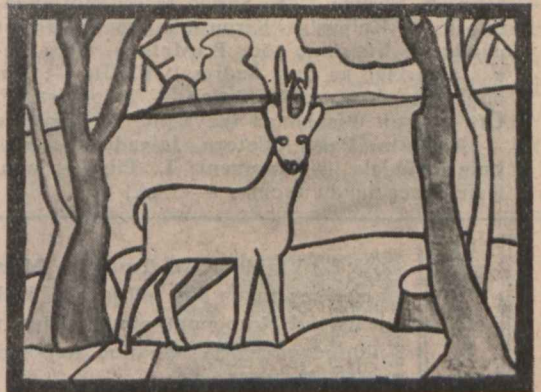
Järgmisel päeval mindi võrkude järele. Õnneks said kõik kalurid võrgud kätte. Need olid küll katkised, kuid pääsi, et nad ikka käes on!

Isa sai enda võrgud peagu tervetena tagasi. Vanaisal olid aga võrgud üsna katkised. Ema aitas tal neid parandada.

Paldiski randlaste hulgas on näha palju murelikke nägusid...

H. Ambre
Nõo

Transparent
J.

SÜGISETAAT

„Sügisetaat peab olema juba siin,“ mõtles väike vallatu jänku.

Ja nii see oligi. Too tormihabemega vanamees oli tõesti siia jõudnud, pint-seldades kasesaludes ja haavikutes puu-lehti, nii et need näisid nüüd kollastena ja punastena.

Agaga varsti Sügisetaat läks kuusikusse. Sääli tuli talle vastu kari jänesid, kõik hallid nagu lõngakerad. Sügisetaat pintseldas nag valgeks, et oleks neilgi mõnusam.

Seda pintseldust nägid ka rebane ja hunt. Tulid nemadki Sügisetaadi juurde ja palusid muuta valgeks oma kasukat. Agaga Sügisetaat ütles hundile:

„Sina oled murdja loom ja sellepärast ei saa uut kuube.“

Rebasele ütles ta samuti, nii et mõlemad pidid lahkuma endiste kasukatega.

Siis Sügisetaat värvis kollaseks kõik samblikud ja pöösad, mis kasvasid kõrgete kuuskede all. Ja kui ta sellega oli valmis, läks ta tagasi punakaskirjusesse saludesse. Sääli ta kiskus lehed puudelt ja puhus need kõrgele õhku.

Agaga viimaks ta teatas lindudele, et neil on tarvis otsida soojem pesapaik. Linnud koondusidki parvedesse ja lendasid kaugesse lõunasse.

Sügisetaat ise aga tormas tuulena edasi.

MEIE KIRJAKAST

H. Joonuks — Kalur; U. Raukas — Galopp; H. Juhkam — Kündmas (võib-olla); Rex — Selma Lagerlöf; R. Ingeland — Esimene sügistori; E. Ehrlich — K. Sarlo „Marsilend“, Vaatetorni; V. Kalpus — Kirpu mängimas, Kärbest püüdnud; Füüsiline töö; P. Mets — Öhtu linnas (Märkige ka oma aadress); F. Ütt — Olin nelja-viie aastane; E. Teder — 2 joonist; F. Ütt — joon. Pisuhänna taevasoit; A. Koplivee — Arvustus, Pakri tuletorni, Jalgadepuhastaja; Laine Põhjala — ornament; L. Piir — joon. Kalevipoeg laudu toomas — JAA!

E. Ehrlich, 14 a., Paistu

K. Saarlo

„Marsilend“

Sirvides „Õpilaslehe“ VI aastakäigu lehti, leiame 28. numbrist K. Saarlo fantastilise jutu „Marsilend“. Nimetatud töö torkab eriti silma oma huvitava ning uue aine tõttu. Autor on leidlikult võtnud oma töö aineks maailma aastal 2038. Oma kujutelmas näeb ta, et 100 aasta pärast on võimalik juba planeedilend, praeguse maailma suurim unistus. Tolle aine kohta on palju kirjutatud, kuid „Õpilaslehe“ loomingu-võistluste ajaloos on see esmakordne. „Marsilend“ on üks huvitavamaist töist „Õpilaslehe“ loomingu-võistlustel just seepärast, et ta erineb teistest oma ainelt ning seega näitab noorte huvi- ja mõttealade mitmekülgust.

Aparaat, millega kavatseti marsilendu teostada, on huvitav ning omapärane. Harilikult plaanitsetakse planeedilendude sooritamist raketlennukitel; kuna aga siin on võetud aluseks koguni planeetide külgetõmbejõud.

Autor oleks arvatavasti oma jutu kangelasi lasknud jõuda ka Marsile, kuna aga Marsi elu-olu kirjeldamine ei osutuks kergeks üksnes nii noorele suleriütlile, kui „Marsilennu“ autor, vaid isegi vanemale sulemehele, seepärast ongi vist autor ilmaruumi vallutajatele seadnud taktuseks lendtähe, mis oma külgetõmbejõuga viib ilmaruumi vallutajad jälle tagasi emakesele Maale.

Igatahes töö on õnnestunud ning peaks VII loomingu-võistluse lõpul, tööde paremusjärjestuses esirinnas olema.

H. Joonuks — Koju; R. Ingeland — Kavalam; E. Ehrlich — Poiss; V. Kalpus — joonis Nartsiss; K. Tullus — Sügis; B. Asur — Kodukaunistamine, Majaomanik, Kangelane, Sügis; B. Jaanikson — Sügismets; J. Lillemäe — joonis Sügis (pliiatsijoon on ka nii kahvatu, et niisugust tööd ei saa klišeerida); V. Pärn — Laagris; E. Jõekivi — joonised (kui teete teiste järgi, mis märkida ka juurde, eks. Igatahes on parem, kui teete vabalt); P. Madalik — Vaenelaps — Teie vanuse kohta väga häa, aga avaldamiseks veel mitte, joonised on ka liiga väikesed ja ei anna „mõõtu“ välja. Joonised võib teha alati tublisti suuremad, küll meie vähendamise parajale suurusele; E. Suviste — Vähi (jutustus on ju ladus, aga sisu pole vastuvõetav) — EI!

Muide, kuna mõistatused ei kuulu loomingu-võistluse alla, siis nende kohta me hinnanguid ei avalda. Need tavaliselt ilmuvad, kui on õiged ning sisult hääd.

O
M
A
V
A
H
E
L

E. Varblane, J. Tuul jt. Mõistatuste lahendeid võib saata iga „Õpilaslehe“ lugeja, kas ta on siis tellija või üksiknumbrite ostja. Lahendele juurde lisada aga kupong (või kuponge) ainult sellest numbrist, mille kohta saadate lahendid. Keegi oli näinud vaeva ja lõiganud kupongid välja kogu lehe möödunud aastakäigust. Kahjuks tühi töö.

Loomingu-võistlusist osavõtul on aga vajalik, et autor oleks „Õpilaslehe“ tellija, selleks märkige nime juurde ka oma tellimisnumber. Ala, millest kirjutada (kas M, R, T või muud), on igal vabalt valida! Muide, tellides tuleb leht ju tublisti odavam.

Manöövrid

Eks laulusõnagi ütles: „Võitluses võrsuvad mehed“ ja nüüd olen siis minagi mees ja pole selle vastu ütlemist kedagi. Meil oli ikka ka päris sõda lahti — ära Sa, onuke, muiga midagistki, et tea mis krutski see mul jälle on. Pole ühti — kõik on tõde vedelas olekus, s. t. sulatõde. Meie ümbruses olid ju sõjaväe manöövrid.

See oli ühel hommikul (hommikul, sest päev algab ju ikka hommikuga; parem oleks muidugi, kui õhtuga algaks, siis poleks muud kui mine aga jälle magama), kui ärgates kuulsin õuest põrinat ja raginat. Sääli oli terve rida niukesi rauast elukaid, mis aina veeresid edasi, ja soomusautosid (mina uskusin, et neil on nihukesed kenad kalasoomused pääl, aga olid hoopis raudplaadid). Sõjamehi oli ka päris musttuhat...! no, khm-hm, kui nii palju ei olnud, siis sada oli küll, või kõige vähem paarkümmend! Pugesin julgesti ligemale ja kuulsin siis, et sõdurite juht rääkis isaga öömaja asjus — neil tulevat siin paar päeva lahinguid lüüa; neid olivat teisteski taludes. Mul hakkas veri kohe kiiremini ringlema röömu pärast, et... Küsisin sellelt kuldpaelamehelt: „Kui nüüd sõda ehk maniiver lahti läheb, aga siis pea enam koolis käima?“ Aga tead, sõda kah ei aita enam. Sõdurid liikusid siis edasi, et „poosid sisse võtta“.

Olin parajasti kooli minemas, kui Mustika Kati jooksis hädaldades meile. „Tea, kas päris Tsikoslovakkia lahti võeh?! Mina kartsin, et kui nüüd ike sõda on, aga see siis head ei tähenda. Need nälgind sõamehed söövad siis iga viljaiva ja rasvaraasu! Arvasin siis, et tea, kuhu saaks oma lambanatuks peita. Tahtsin siis teist üles saunalakka peita,

panin köiejupi kaela ja hakkasin teda üles tõmbama. Aga kui tallekese üles sain, oli vaesekeesel juba hingenatuks väljas.“ Kati hakkas nutma oma „ohvritalle“, kes oli esimene ja ainus ohver selles sõjas.

Koolis seletasin kõigile, et Värdi on ka varsti tehtud mees — vanem alam-nderohvitser. Sõda on lahti ja puha! Kusti hakkas mind tõgama, et mul olevat hirm naha vahel — isa olevat kodus mulle „plevnat“ teinud. Lubasin siis juba järgmisel päeval kooli tulla, rind medaleid ehk aumärke ja -värke täis.

Pärast tuli Eedi kah minu poole „sõda“ vaatama. Lahing käis parajasti meie mäe pärast. Lennukid põrisesid pää kohal nii, et maja seinad värisesid ja meie ei saanud muidu kõndida, kui pidime ikka aiast kinni hoidma. Meie mäe otsas oli kuulipilduja ehk kuulisprits ja üle heinamaa roomasid ligemale rauamürakad. Sõdurid ütlesid, et need olevat tankid. Arvasin aga, et nood peaks ikka pikad ja suured tangid, millega siis saaks vaenumehed kinni nabida nagu süsi tuletangidega. Olime sõduritega kogu aeg ühes. Üksvahe märkasime, et paar „punaste“ püssimeest roomasid suurt põllupeenart mööda „siniste“ kuulipildurite seljataha. Jooksime ruttu sinna ja teatasime salakuulajatest. Kus ikka nendel oli hää meel; nad lasksid „punapoisid“ kohe „maha“ — nagu vahekohtunik ütles (tema pääle ei hakanud imelikult ükski tuli). Nood aga läksid hoopis tallu, võtsid suurest pajast, mida ratastel ringi veeti, ja hakkasid sööma, nagu poleks nad surnud ega kedagi. Pärast saime meie kah püssi lasta; kahju ainult, et kõik lasksid ilma kuulideta, ainult pauguga. Imestasime, sest isegi jänes ei ehmu paljast paugust surnuks. No oli tore lasta küll. Pärast saime sõdurisuppi kah — oli äge küll. Ainult aumärke ei saanud. Aga nood tegime ise: sidusime vene kopika punase lindi külge ja valmis!

Sinu sõdursass Värdi.

Mudellennuk algajaile

millele võib hiljem mootor sisse monteerida

„Mida Juku õpib, seda Juhan oskab,“ ütleb vanasõna. Kui Juku tahab Juhanina olla hää lendur, siis peab juba aegsasti asuma õppima lennukunsti saladusi. Esimeseks sammuks sel alal oleks mängimine mitmesuguste lohedega. Järgmine aste oleks juba mudellennukid.

Mudellennukeid võib ehitada täpselt sarnaseid päris lennukeile, aga võib nendele anda ka soovitud kuju ja ühes sellega lennuomadusi. Kuid selle juures peavad mudellennukil ometi olema üksikosad, mille deta niihästi mudellennuk kui ka pärislennuk ei saaks lennata. Need osad on kandepinnad, kere, juhtpinnad ja mootorlennukil ka mootor propelleriga.

Osav poiss võib endale ise konstruuda mudellennuki, nagu tubli lendur endale võib konstruuda lennuki oma soovide kohaselt. Selleks tuleb aga tublisti õppida ja harjutada lihtsamate mudellennukitega. Ühe niisuguse lihtsa ja sääljures odava mudellennuki plaanid ja ehitamisjuhised on tänases „Õpilaslhehes“.

Esimeses järjekorras ehitame selle mudeli purimudelina, ilma mootorita. Kui oleme juba ehitamisega vilunud ja mudeli lennuomadustega tutvunud, samuti omandanud oskuse käsitada tasa-kaalustajat ja juhtpindu, lisame samale mudelile juurde mootori ühes propelleriga. Edaspidi anname juhtnööre mudeli lennutamiseks, eeldades, et selleks ajaks on asjast huvitatud poistel mudellennuk valmis.

Materjal ja tööriistad

Mudellennuk on konstruitud sarnasena, et seda saab ehitada käepärast olevast materjalist. Ehitamiseks vajame: õhukest pappi või kartongi, õhemat kirjutuspaberit, paberiliimi, kuuse- või männipuud, 1 mm terastraati, 1½—2 mm põletatud traati, õhukest (1 mm) kaseliistu ja paberinaelu (nöpsikuid). Propelleri ja mootori jaoks anname materjali kirjelduse hiljem.

Tööriistu: nuga, mõõtpuu, koppeerpaberit, naaskel, tangid ja haamer.

KOMODO SAARE DRAAKONID

Kui uskumata suur oli vihase „draakoni“ jõud, seda tõendas järgmine sündmus, mis valmistas küllalt tuska Burdenile ja tema ekspeditsiooni kaaslasile.

Kord tuli Burdeni juurde joostes keegi pärismaalane teatega, et ta leidnud „maakrokodilli“ peidupaiga. Ajaviitmata ehitas ekspeditsioon džungli äärde hiigla lõksu-püünise. See oli tugevatest palkidest tara ülestõstetud laia automaatselt suletava väravaga. Söödaks seoti puu külge metskits. Tugeva silmusega puud aga painutasid maha 15 pärismaalast.

Kõik peitusid nüüd ohutusse tihnikusse. Mõne aja pärast ilmuski koopast sisalik, temale teine ja imeliku rongkäigu lõpu moodustas kolmas sisalik, mis oma suuruselt ületas mõlemad eelmised. Säärast hiiglast nägi ekspeditsioon esmakordselt. Draakon liikus aeglaselt edasi. Ta sammus just meile vajalikus suunas. Nüüd oli ta üsna teda ootava püünise läheduses. Defoss — vana jahimees, troopika metsloomade hirm — temagi hoidis hinge tagasi.

Nagu paha aimates vahib loom kõhklevalt sööta. Siis aga hüppab ta... pärismaalased lasevad silmuse lahti. Võpatades sirgeneb puu ja draakon, pillates saagi, väanleb abitult okstes. Säält ülalt kostis meile ta vihane möirgamine...

Kuid enne veel kui jahimehed toibusid võidujoovastusest, katkes kõis hiigla keha raskuse all ja koletis prantsatas maha. Hullunud draakon keerles ja pöörles pihtaia lõksus. Keegi ei julgenud temale läheneda. Ainult Defoss, kes oli suur meister lasso käsitamises, heitis õppinud käega silmuse, püüdes sellega tabada vahtuajava looma pääd. Esimene katse nurjus, samuti teine. Lõppeks aga haaras silmus tihedalt hiiglasisaliku kaela. Teine haaras tema saba. Kõis seoti pika puu külge ja varaan viidi eritugide abil temale määratud keerulise konstruktsiooniga ja haruldaselt tugevasse puuri.

Saabus öö. Väsinud päeva sündmusist, uinusid inimesed; kui nad aga ärkasid, oli — puur tühi. Traatköied, mis sidusid puuri väljapääsu, olid puruks rebitud!

Kuuse või männipuust teeme lennuki kere 5×5 mm läbi mõõta ja 30 cm pika. Plaanidelt kanname kopeerpaberi abil tiiva kandetalad, pöörde- ja kõrgustüüri ja kõrgustüüri ühenduslapid papile või kartongile ja lõikame hoolikalt välja. Joonisel on antud vasaku tiiva joonis, parem tiib on vasaku peegelpilt. Väljalõigatud kandetalale ja ribidele lii-

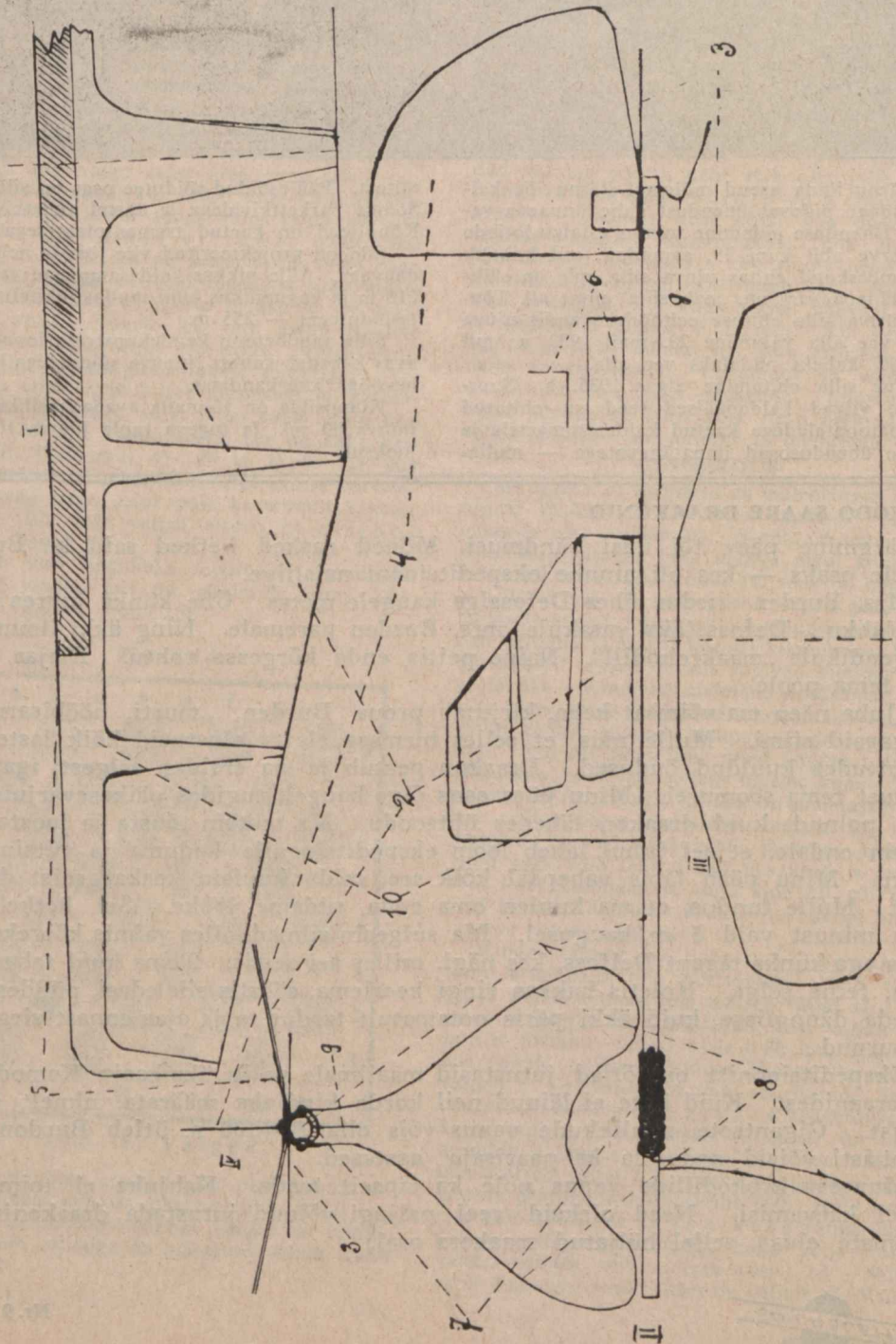
mime paberiliimiga katepaberi ja lõikame joonisel antud mõõtude järgi välja.

Kandepindade (tiibade) kõvendamiseks teeme joonisel antud mõõtudes 1 mm paksuse puuliistu (kasest) ja liimime kohale. (Tarvitada paremaid liime!)

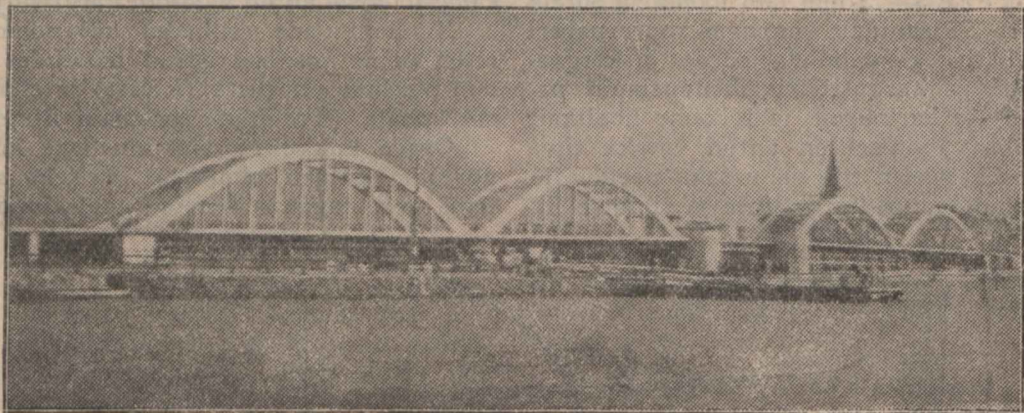
Osade kokkuliimimist alustame kõrgustüüri külge liimimisega. Selleks katame kere tagaosa ülemise poole umbes

MUDELENNUK ALGAIALE

I kandepind, II külgsaade, III kõrgustüür, IV eestvaade.

Osade loetelu: 1. kere, 2. kandepind, 3. kõrgustüür, 4. pöördetüür, 5. kandetala, kõvendusliist, 6. pöördetüüri kiinituslapp, 7. tasakaalustaja, 8. telik, 9. sabakark, 10. kandetala ja ribad.

Pärnu linna asend mõlemal Pärnu jõe kaldal nõuab pidevat ühendust kahe linnaosa vahel. Ühenduse pidamine toimus esialgu lotjade ja parve abil kuni 19. sajandini, mil kohalik kaupmeeskond ehitas ujuva silla, mis on säilinud tänapäevani nn. „nahksilla“ nime all. Tõuke püsiva silla ehituse eeltöödeks andis ujuva silla vee alla vajumine 23. mail 1903. a., mil sild jäi kaheks nädalaks vee alla.

Uue silla ehitamine algas 1935. a. Suursillale viivad kaldapäalsed teed on ehitatud raudbetoonaladega kaetud kaldasammastele ja nende ühendusosad linnatänavatega — mulla-

täitest. Päälesõidud sõidutee osas on sillutatud Soome parkettkividega ja äärtel munakividega. Kõnniteed on kaetud tsementplaatidega.

Sild on projekteeritud viie jõe- ja nelja kaldaavaga. Silla pikkus kaldasammaste vahel on 210 m ja kogupikkus kuni mullast ehitatud päälesõiduteeni — 255 m.

Silla raudbetoon kandekonstruktsioon neljas avas koosneb kahest rippuva sõiduteega ja tõmbevõõga kaarkandjast.

Klappsilda on võimalik avada hariliku tuule juures 60 sek. ja tugeva tuule juures 100 sek. jooksul.

KOMODO SAARE DRAAKONID

Järgmine päev tõi uusi sündmusi. Mõned rasked hetked said ka Burdeni naisele osaks — kes oli ainuke ekspeditsiooni naisliige.

Mrs. Burden siirdus ühes Defossiga kaugele metas. Ühe künka juures läksid nad lahku. Defoss läks vasakule, mrs. Burden paremale. Ning äkki ilmus metsalagendikule „maakrokodill“. Naine peitis enda kõrgesse rohtu. Elajas liikus otse tema poole.

„Juba näen ma võimsat keha, kirjutab proua Burden, „musti, nõöbisarnaseid kiirgavaid silmi. Mulle näis, et selles hirmsas elajas elustusid kõik laste muinasjuttudes kuulnud õudused. Draakon peatub ja ma eraldan selgesti igat kriimustust tema soomusel. Minu püss asus õige kaugel, tugides päikesevarjule. Defossi polnud, kuid draakon läheneb ühtsoodu. Ma tahtsin tõusta ja joosta, kuid ütlesin endale, et sel juhul läheb loom ekspeditsioonile kaduma ja võtsin enda kokku. Minu pääd läbis vahepääl kõik see, mida kuulsin keskaegseist draakoneist. Mulle tundus, et ma kuulen oma enda südame lööke. Sel hetkel asus loom minust vaid 5 m kaugusel. Ma sulgesin silmad, olles valmis kõigeks. Siis ilmus aga künka tagant Delfoss, kes nägi, milles asi seisis. Tema kuul tabas elaja turja, teine selga. Koletis hakkas ringi keerlema, sööstis siis edasi, püüdes peitu pageda džunglisse, kuid äkki päris ootamatult tardus ta ja ajas ennast sirgu. Ta oli surnud...“

Ekspeditsioonist osavõtjad jutustasid maailmale palju üksikasju Komodo saare varaanidest. Kuid ühte ei läinud neil korda kindlaks määrata, nimelt elajate vanust. Gigantsete sisalikkude vanus võis olla 50—100 a. ütleb Burdon, kuid samahästi võisid nad olla ka paarisaja aastased.

Muuseumis krokodillide vanus pole ka täpselt teada. Kahjuks ei toimetatud saarel kaevamisi. Need oleksid veel paljugi võinud jutustada draakonite esiivanemate elust sellel hüljatud maakera osal.

64 ruutu

MALE 8

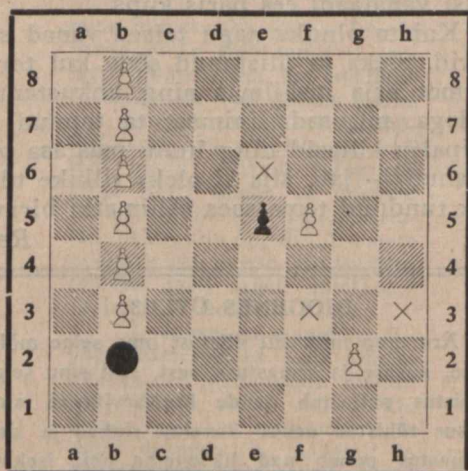
ETTURI ÜLENDAMINE

Võtame selle juhuse piltlikumalt. Joon. 14 näete valget etturit seismas c5, musti b5 ja c7. Vaatleme esiteks valget etturit, mis asetseb c5. Tema kõrval naabervertikaalil, kuid samal horisontaalil b5 seisab must ettur. Oletame, et must on kasutanud esimese sammu õigust ja astunud oma algseisukohalt b7 edasi kaksiksammu, sattudes seega ruudule b5, s. o. valge etturi kõrvale. Harilikus olukorras valge ettur säält musta etturit lüüa ei saaks. Kuna aga siin valge ettur juba enne seisis ruudul c5, siis nüüd, kus must ettur kasutas kaksiksammu ja sattus seega valge etturi kõrvale, avaneb valgel etturil erilöögi õigus, sest pärast musta käiku on käigu kord valge käes. Valge kasutabki erilöögi õigust ja lööb musta etturi b5-lt, kuid seejuures ei asu ta ise mitte musta etturi asemele b5, vaid astub ruudule b6, millest must ettur üle astus. Valge etturi uus koht on märgitud musta punktiga.

Kui ettur lahkumisel algseisust ei kasutunud kaksiksammu, vaid astus edasi enne ühe ja siis veel ühe ruudu võrra, see on kaks käiku, näit. 1 sammu) d7—d6 ja 2) d6—d5, siis on ta sattunud seega küll valge etturi kõrvale, kuid kuna must ettur pole kasutanud kaksiksammu, siis pole valgel etturil ka erilöömise õigust.

Olgu veel piltlikuks selgituseks antud alljärgnev joonis, kus on näidatud etturi käik ja löök (vaata joon. 15).

Mustad.

Joon. 15. Valged.

Vasakul näete etturi käiku, paremal all etturi harilikku löömist, paremal ülal etturi erilöömist. Etturi algseisukoht käigus on märgitud mustalt. Ristiga on märgitud väljad, kuhu ettur lööb.

Nr. 9 lk. 11

Nagu sõjaväes reames võib tõusta aukraadilt, nii tõuseb maleväljal ka ettur. Kuid enne peab ta läbi tegema tuleproovi ja jõudma vastastagurite horisontaalile, s. o. 7-dale või 1-sele horisontaalile. On ta aga õnnelikult sinna saabunud, siis peab etturit ülenema. Ülendamine on sunduslik. Etturit võib maletaja ülendada oma soovikohaselt kas lipuks, vankriks, odaks või ratsuks. Ei tähenda midagi, et maletaja on lipp alles (pole veel löödud vastase poolt), neid võib olla mitu. Me teame, et kummalgi maletaja on 8 etturit, kui avaneks võimalus neid kõiki viia õnnelikult vastase tagurite horisontaalile (mis muidugi pole kunagi teostatav!), siis võime need etturid ülendada kasvõi kõik lippudeks. Nii võib ühel maletajal olla kuni 9 (loe üheksa) lippu (8 ülendatud etturit + 1 lipp). Kui lippusid aga niipalju ei taheta, siis võib ettureid ülendada soovikohaselt. Lubamatu on vaid üks — etturit kuningaks ülendada. Loomulikult omab ülendatud ettur kõik need õigused, mis sellel malendil on, milleks ta ülendatud.

VANGERDUS

Me teame, et kuningas on malemängus kõige õrnem malend ja et tema saatusest oleneb mängija võit või kaotus. Seepärast olgu meie päämiseks mureks juba mängu algul kuningas asetada kindlamasse kohta kui seda on kuningal algvälti e1 või e8, missugused väljad pole küllaldaselt julged, kuna vastasmalendid pääseksid neil väljadel kuningat kiiresti kimbutama. Kuid missugused väljad on siis sobivad kuninga julgeolekuks? Kindlasti malelaua nurksemaid väljad, kuna sinna pääsevad vastasmalendid ligi ainult kahest suunast, keskepaigas aga 3—4 suunast. Kui me tahaksime nüüd kuningat nurka paigutada, peaksime selleks tegema kaunis hulka samme. Et seda aga vältida, on maletajale antud eriline õigus malendiga hüpata üle oma malendi, et anda kuningale paremat asendit. Kuid seda võib teha ainult üks kord ja ainult seni kuni kuningas ei seisa tule all või pole veel kohalt liikunud. Seda erilist käiku nimetatakse vangerduseks.

Kuidas toimub siis vangerdus? Selleks astume kuningaga piki horisontaali kahe välja võrra vankri suunas, mis asetseb väljal a1. Nii satub kuningas oma algväljalt e1-lt väljale c1 ja siis tõstame vankri a1-lt üle kuninga sellele väljale, millest kuningas hüppas üle, seega väljale d1, ja vangerdus ongi sooritatud. Seda vangerdust nimetatakse pikaks vangerduseks, kuna vanker, mis asetseb väljal a1 on oma asendilt kuningast kaugemal kui see vanker, mis asetseb väljal h1. Pikka vangerdust märgitakse protokollil 0—0—0 ehk 000. Kuid mängija võib sooritada ka lühikeset vangerdust. Selleks astume kuningaga kahe välja võrra vankri suunas, mis asetseb väljal h1. Nüüd satub kuningas vankri kõrvale väljale g1. Vank-

2 cm pikkuselt liimiga ja vajutame kõrgustüüri tugevasti kohale nii, et kõrgustüüri keskjoon ühtuaks kere keskjoonega (joon II). Puurime naaskliga läbi kõrgustüüri ja kere keskjoone joonisel täppjoontega märgitud kohtadest augud ja läbi aukude tõmbame 1 mm terastraadi, mille alumise otsa konksuna tahapoole painutame. Saame sabakargu, mida hiljem kasutame ka mootori kinnitamiseks (joon. 9.). Pöördetüüri kinnituslapid (joon. 6.) painutame 90° nurga all ja liimime pöördetüüri külge. Kui kinnituslapid pöördetüüri kokku kuivanud, siis liimime pöördetüüri kinnituslappide vabaks jäänud otstega kõrgustüüri külge, täpselt keskjoone kohale.

Asume kandepindade külgeliimimisele. Enne liimimist painutame kandepinnad otstest veidi kõrgemale. Painutusnurk on näha IV joon. eestvaates. Samal joonisel on näha ka juht- ja kandepindade vastastikune asend eestvaadatuduna. Painutatud kandepinnad liimime joonise järgi uue külge. Parema surve saamiseks liimi kuivamisel kasutame paberinaelu, milledega kandepinna kere külge litsume. Tiibade keskjoon ühtigu kere keskjoonega.

Mudellennuki tasakaalustamiseks kasutame põletatud traadist keerutatud spiraali, milline on liikuvalt kinnitatud kere esiotsa ümber. Spiraali külge kinnitame 1 mm terastraadist joon. II ja IV näidatud viisil painutatud teliku, millele lennuk laskub maandudes. Kui kasutame meie ehitatud mudellennukit ainult purilennukina, siis võib telik, samuti sabakark jääda ära. Mootori asetamisel meie mudellennukile on aga mõlemad vajalised.

Kui vahepääl on tiibade V kuju muutenud lamedaks, liimime tiibade alla kere külge liistud, mis aitavad tiibu hoida soovitava nurga all.

Lennuk ongi stardivalmis. Esimesed stardid ebaõnnestuvad peagu alati, aga püsivus viib sihile. Seepärast, poisid, julgesti käed külge! Juhanina tahate lennata kaugele ja kõrgele.

Lk. 9 antud joonise mõõdud tuleb suurendada kaks korda.

SELMA LAGERLÖF

Algas lk. 2

neldi sõjast. Tillukesele endale olid sõjalood kauneimaiks, mida ta iganes võis kuulda või lugeda. Ja nüüd oli talle keelatud küsitleda Back-Kajsa isa, selle elamuste üle, millest oli väga kahju.

Ei, tilluke Selma ei julgenud küsida ega vastata, kuni ta istus hütis. Sest ta teadis, kui ta avaks suu, murraks ta oma lubaduse ja päriks midagi sõjast — ja võib-olla lööks siis vana sõdur tema surnuks.

Päälle seda, kui ta oli raugale tükk aega otsa põrnitsenud, paistis see talle lausa õudsenä. Oli ju täiesti arusaamatu, et vanakesega ei võinud vestelda sõjast. Selle taga pidi peituma midagi õige salapärast. Jah, küllap oli taat kardetav inimene, Selma tajus seda päris selgesti. Ah, kui ta oleks jälle väljas! Ta oli hüppevalmis, et tormata uksest.

Lugu läks järjest hullemaks ja kui Back-Kajsa lõpuks ometi valmis oli ja nad hüvasti jätsid, oli väike tüdruk hirmust vanataadi ees päris küps.

Kui ta olu nagu teised vanad sõdurid, oleks ta ülistanud sõda kui tore daimat asja maailmas ning uhkustanud sellega, mitusada inimest ta tapnud ja kuipalju külasid ning linnu maatasa põletanud — jah, siis ei oleks tilluke tüdruk tundnud tema sees vähimatki hirmu.

Rex.

DIOGENES ÜTLES:

Ära oota inimesilt ülistust oma selge mõistuse, aususe ja armastuse eest, sest sinu selge mõistus paljastab nende kuritarvitused, sinu ausus tühistab nende kavalad riikad ja sinu armastus paneb nad häbenema oma isekaid südamehimusid.

*

Inimese kohus on aidata igat hädalist, aga kui ta ei või aidata teda, ei pea ta ometigi mitte lakkama temale kaasa tundmast.

Sädala tähtsamat

Poola auavaldus Gustav Suitsule. Poola kirjanduse akadeemia on annetanud reale välismaa isikuile akadeemia kuldseid ja hõbedast palme. Kuldse palmi on saanud teiste seas ka eesti kirjanik prof. G. Suits.

Norra kuninganna Maud † Londonis ootamatult. Kuninganna oli Inglise kuninga Eduard 7. tütar.

Eesti merevägi pühitses 20. aastapäeva. Meie esimeseks sõjalaevaks oli suurtükilaev „Laine“. Meie mereväe loojaks on admiral J. Pitka.

Läti pühitses pidulikult oma 20. aastapäeva. Riia oli dekoreeritud väga maitsekalt ja mõjuvalt.

Välis-Eesti päev on 26. nov.

Pärnu Suursillale (vt. lk. 10) sõitis otsa aurik „Juulia“ vigastades silda ja jättes seega Pärnu ilma ühendusest 2 linnaosa vahel 1,5 tunniks.

USA-le viis 35 000-tonnilist lahingulaeva. Need lahingulaevad saavad 35 000-sed. Nende valmimisel on Ühendriikidel viis 35 000-tonniseid lahingulaeva. Kolme uue laeva ehitamine läheb maksma kokku umbes 225 miljonit dollarit.

KOOLIDELE AUHINDU

Jätkates möödunud aastate traditsiooni on „Õpilasteleht“ varunud ka tänava koolidele preemiaid, et seega osutada väikest tänu koolidele, kus on kõige enam „Õpilasteleht“ innukaid sõpru — tellijaid.

SUURPREEMIAID on tänava KAKS

1. VÄIKE TRÜKIKODA (ARSA)
2. LINNUSE MUDEL
- 3.—10. RAAMATUID

Preemiaid jagame 10 koolile, kust suhteliselt õpilasarvule, on kõige enam „Õpilasteleht“ tellimisi. Selleks palume koolidel, kes on huvitatud sellest võistlusest, teatada koos tellimistega ka õpilaste arv koolis hiljemalt 10. dets. s. a.

Alpool avaldame tabeli, mis näitab 10 parima kooli tellimiste seis **summaliselt**, kuna talituses praegu puuduvad andmed õpilaste arvu kohta.

1. Kaagvere Algkool	98.—
2. Tallinna L. 2. Algkool	50.—
3. Tallinna L. 8. Algkool	42.—
4. Nuija Algkool	40.50
5. Helme Algkool	40.—
6. Püssi Algkool	38.—
7. Vastse-Kuuste Algkool	38.—
8. Võõbste Algkool	38.—
9. Tartu Linna 4. Algkool	37.40
10. Laiuse Algkool	36.—
11. Tallinna Linna 1. Algkool	36.—

Koolide võistlusest osavõtu ja viimaste tellimiste arasaatmise tähtpäevaks on 1. veebruar 1939.

FOTOKURSUS 4

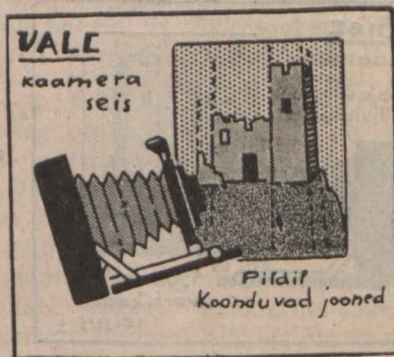
15 (72)

mide pildistamise kohta. Juurde lisada oleks vaid seda, et esemete pildistamine on amatöör-fotograafiale veel kaunis uudne ala. Kutselistest on sellega mõned saanud väga huvitavaid võtteid (nagu Viljandi fotograafi Hilja Rieti lillede ja esemete võtted, milledest asjaarmastajail oleks palju õppida). Esemete pildistamisel annab kunstvalgus (elekter jne.) sageli huvitavaid varje pildi motiivile lisaks.

3. Looduses ja maastikus liigub kaameramees alati tähelepanuga, et jäädvustada huvitavat. Pange tähele taimi, lilli, vilja! Vaadeldge seda oma aparadi tuhmklaasil, madalalt ja kõrgelt, ning teile selgub peagi, milliste võlude keskele olete sattunud. Nägin kunagi üht fotot „Meie igapäevane leib“. Raske te teri täis rukkipeade rivi kõikumasa tuules, tagapõhjaks suured pilverünkad — see oli kõik. Lihtne ja harilik, kuid ometi nii unustamatult kütkestav.

12 (69)

utada võimalikult väikest objektiivi ava, et säritlusaega pikendada; säritlusaja pikendamisel aga saab pilt teravam ja detailides enam läbitõotatud. Näiteks võetagu f 18—36 ja säriajaks $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{2}$ sek., mitte aga f 4,5—6,3 — ja säriaeg $\frac{1}{200}$ — $\frac{1}{100}$ sek. Viimasel juhul saame muidugi ka pildi, aga too pole kaugeltki see, mida me vast oleksime soovinud. Ehitiste pil-

Kergejõustiku hiilgeaasta

● TUGEV TASEME TÖUS LÜHIMAIŠ ● OOTAMATU PAISU MURDUMINE KESKMAIS ● PIKEMAIŠ JOOKSUDES ENDISELT PÕUD ● EESTI — MAAILMA KOLMAS!

Lühimaajooksude

peremeheks jäi edasi Ruudi Toomsalu, kuigi tagajärg (10,9) on nõrgem kui paaril eelmisel aastal. Tundub, et Toomsalu vähemalt sprindis ei saavuta enam oma endiste aegade hiilgevormi, kuigi kaugushüppes tal tehnika paranemisel 7,50 piiri ületamine pole raske. Kuid tähtis on see, et meil sprindis on olemas tubli järelkasv. Eelkõige nimetagem siin varakevadist üllatajat E. Kleisi, kes ise alles 17-aastane. Ta on Toomsalu õpilane ja stiililt jookseb täpsalt samade hüvede ja pahedega, mis tema õpetajalgi leiduvad. (Tähtsam neist

jala mittetäielik sirutamine tõukel.) Poisil on aga loomulikku kiirust ja lootkem temast asendajat Toomsalu troonile. Küsimus seisab ka Kleisi elukommetes, mis ei näi olevat poisi tugevaks küljeks. Kuid teame, et Toomsalu suudab ja tahab meest hoida vaos ning kasvata-õpetada.

Teine sprindi suurlootus — K. Ivanov — edenes eriti 200 m jooksus, kus saavutas Eestis kõigi aegade kohta teise tulemuse (22,4). Nii siin, kui ka 100 m (11,1) mehe võimete tipp pole kaugeltki saavutatud.

Ka G. Vuht oli tänavu tublis vormis.

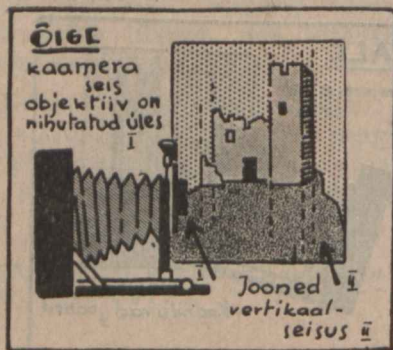
13 (70)

distamisel on parem, kui aparaat asetatakse jalale (statiivile).

VAIKELU VÕTTED

Kõige tänuikumaks motiivistikuks amatööriks, kelle aparaadi võimed on võrdlemisi piiratud, osutub vaikelu, s. s. siseruumid, esemed, loodus, maastik jne.

1. Siseruume pildistades peame esmalt otsima sobiva vaate-

14 (71)

nurga ja seda jälgima tuhmklaasil. Tuleb pidada silmas:

- 1) et aparaat oleks loodasendis;
  - 2) et ei pildista vastu valgust;
  - 3) et ei kuhjaks pildi pinda liigse materjaliga;
  - 4) et pildi teravus oleks ruumis võimalikult suur (s. o. sügavusteravus oleks hääl), pildistada väikese objektiivi avaga;
  - 5) säriaega tuleb arvestada võimalikult rohkem kui vähem, et ruumis leiduvate esemete varjuliste kohtade detailid saaksid ka tabatud;
  - 6) kui siseruum on värviderikas, siis värvide eraldamiseks kasutada kollafiltrit, mille keskmise tumedusastme kasutamisel tuleks säriaeg 2—3 korda normaalajast pikem;
  - 7) Negatiivmaterjaliks olgu ortokromaatilised värvikihiga plaadid (nn. anti-halo).
2. Esemete pildistamisel mak-
sab kõik see, mis öeldud siseruu-

Kuid millegi pärast tal läheb kaua aega oma tippvormi tõusmiseks ja tavaliselt on ta saavutanud selle hilissügisel.

Sakala Kalami (11,1 ja 23,1) saavutused olid paljudele üllatuseks, ei märgi aga veel mehe savutusvõime piiri. Nooremaid nimetagem tapalasi Talvet ja Roodet, tallinlast Jõehte ja terve rida teisi, kellest tuleval suvel loodame kuuldagi.

400 m jooksus

A. Hallik (50,5) edenes loodetult, kuigi 50 sek. piiri ületamine jäi järgmiseks aastaks. Temale kardetavaiks konkurentideks tuleval aastal näivad kujunevat H. Arvo (51,1), E. Koort (51,4) j. t. Hääd meest loodetakse tartlasest E. Nurgast, kelle jooksustiil meenutab Woodruff'i oma. Meest tuleks aga hoida liigse võistlemise eest. Igatahes nii sagedane võistlemine, nagu E. Nurk tegi seda möödunud hooajal, on nii noorele poisile (17 a.) täiesti kahjulik.

Ootamatult murdus pais 800 m jooksus. Esimese üllatuse valmistas E. Jakobson, kes varakevadel näitas ajaks 1.58,6, hiljem aga jalavigastuse tõttu ei saanud korralikult harjutada ega võistelda. Eesti-Soome maavõistlusel kerkis esile uus hiilgemes — E. Veetõusme kes saavutas ajaks 1.56,8 ja kes nädal hiljem ungarlaste vastu rekordajaks jooksis 1.55,8. 20-aastase mehe jooksustiil on juba hea, kuigi veel mitte ideaalne ja ega jõustki pole puudu. Ja teisi noori on terve rodu: E. Hurt, H. Tarto, E. Nurk, Piisang, Jakobson, I. Piliste, V. Pästlane, E. Raid j.t. võivad tuleval hooajal kõik suursaavutusi näidata. Eriti Veetõusmelt loodetakse tublit edenemist, samuti H. Tartolt ja Hurdalt. Samad mehed näitasid häid tulemusi ka 1000 m, kus Veetõusme nimele kirjutati juba 2. rekord — 2.33,2.

Nii suurt edukust aga polnud 1500 meetris. Parimaks osutus I. Piliste (4.02,6) E. Pröömi ees (4.02,8). Juhansoole tundub see distants ka rohkem sobivat kui pikemad maad. Uusi mehi siin nimetada pole. Küll aga 800-m mehed võivad siingi häid tulemusi teha.

Ja mida pikemad maad, seda kesisemaks läheb nii tipp kui ka tase. 3000 m-s küll Prööm parandas omaenda rekordi (8.42,8), kuid pikemais mais pole endiselt midagi hääd. Mõni üksik noor siiski vilgub silmapiiril. Kuid meil puudub õige jooksukool ja treening.

SPORDIKALENDER

JUBA 6 RAHVUST OLÜMPIALE ÜLES ANTUD

Helveetsia osavõtu teade saabus. Helveetsia on seega juba kuues riik, kes on teatanud oma osavõtust. Esimene, kes saatis on osavõtu teate 1940. a. olümpiamängudest, oli teatavasti Inglismaa.

Poola võitis poksimaaavõistluse Lätiga 12:4 ja kaotas Saksale sama resultaatiga.

Pr. Nõmmik — Helsingi tennisturniiri võitja naisüksikmängus. Võitis finaalmängus oma vastast soomlast prl. Hellström'i 5:7, 6:2, 6:4.

Lüüdklassis on ASK seni lähenenud kaotuseta meistritroonile. Viimati võitis ta Tallinna NMKÜ 44:26.

Tartus algas Hõbepallimängud Tartu E. Noorsoo Seltsi 40 a. juubeli karikale. Osa võtab 6 ringk. klassi meeskonda.

Tartu NMKÜ kaotas Russile. Russ võitis seekord ja üllatuslikult suurelt tartlasi tulemusega 50:20.

I RINGI SEIS HOLLANDI MALETURNIIRIL

Osavõtjad	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	Punkte
1. Fine	X	0	1 ½	1	1	1	1	1	5 ½
2. Keres	1	X	½	1	1	1 ½	½	5	
3. Botvinnik	0 ½	X	½	1	1	½	½	4	
4. Capablanca	½	0 ½	X	½	½	1	½	3 ½	
5. Aljechin	0 ½	0 ½	X	½	1	½	3		
6. Reževsky	0	0	0 ½	X	1	1	3		
7. Euve	0 ½	½	0	0	0	X	1	2	
8. Flohr	0 ½	½	½	½	0	0	X	2	

Tabeli põhjal näete, et Keres on ainus, kes ei ole kaotanud ühtegi partiid, ja Flohr on ainus kes ei ole võitnud ühtegi partiid.

Maailmameistril Aljechinil on 5.—6. koht, tulemusega alla 50!?

110 m tõkkeid

Siin oli tänavu rekordvormis J. Talmre, kes viis rekordi 15,3-le. R. Toomsalu jõudis alla 16. sek. Hääd mees oli veel sakalane Arvo (16,2). Uued mehed siin on ka tartlane Peterson ja nõmmelane Helmre, kes võivad kõik jõuda alla 16 sekundi. Neist Arvo ja Peterson ka 400 m tõkkejooksus võivad purustada rekordi eeloleval aastal.

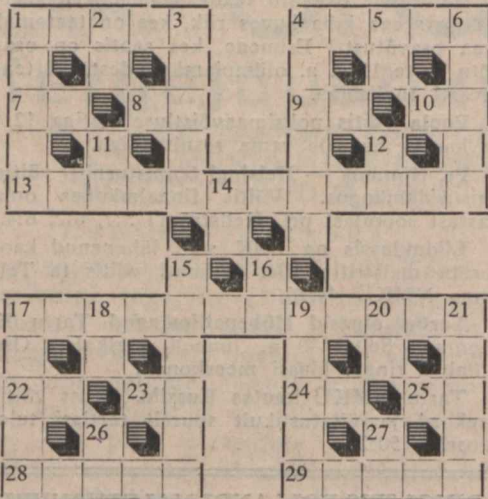
Kokkuvõttes

hooaeg oli parim kui seda on olnud kunagi varem meie kergejõustiku ajaloos. Oli häid tippsaavutusi, kuid palju tähtsam on, et üldtase enamikul aladel näitas tugevat tõusu. Tippmeeste teenena maailma paremustabelis seisame 10. kohal. Kümne keskmine saavutus on rekordne kümnel alal ja lisaks teistel aladel vaid napilt nõrgem sellest.

Enel.

H. Joonuks, V.-Maarja

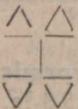
30. RISTSÕNA (6 punkti)

Paremale: 1. Kihelkond Tartumaal, 4. Fotoaparaatide firma, 7. Raadio Saatekavad, 8. Kaksikvokaal, 9. Noot, 10. Kaksikkonsonant, 13. Eesti lastekirjanik, 17. Eesti kirjanik, 22. Mina, 23. Kaksikkonsonant, 24. Osatav hüüe, 25. Tema, 28. Nimi piiblist, 29. Abiellu!

Alla: 1. Draamateatri näitleja, 2. Noot, 3. Eesti kirjaniku eesnime täht ja nimi, 4. Vee-loomade, 5. Noot, 6. Kustutamise, 11. Kaksikkonsonant, 12. Eesti Vabariik, 14. Valuhüüe, 15. Operettide komponist, 16. Eduard, lüh., 17. Idioot, 18. Company, 19. Mehe nimi, 20. Naatriumi keemiline märk, 21. „Estonia“ direktor (käändes), 26. Saksa keele prepositsioon, 27. Noot.

31. TIKUMÕISTATUS (2 punkti)

Asetada neli tikku sellest kujundist ümber nii, et jääks ikkagi neli kolmnurka. Tikke juurde panna ega ära võtta ei tohi.

32. ARVUDEPROBLEEM (1 punkt)

$$\square + \square = \square ?$$

$$\square \times \square = \square ?$$

Leidke arv, mis iseendaga korrutades oleks sama suur kui iseendaga liiteski.

Lahendid ära saata 12. detsembriks.

TÄNASED AUHINNAD:

1. Hiina muinasjutte
2. Tähekesed tulid
3. Perdita.

„ÕPILASLEHE“ NR. 5 ILMUNUD MÕISTATUSTE LAHENDID

REDELMÕISTATUS NR. 15

1—3. Kivikas, 5—8. Eskilstuna, 9—10a. Kilgas, 11—12. Ma, 12—13. Atra, 3—14. Ars, 14—15. Ss, 15—16. Si, 16—17. In, 18—19. Aar, 19—20. Re, 7—21. Ta, 21—22. Aa, 21—23. Aav, 10—24. Aas, 24—25. Ss, 26—28. Gallen-Kallela, 29—30. Irene, 29—32. Irene Murri, 2—13. Imatra, 3—17. Arssin, 6—27. Kaarel, 7—29. Taavri, 9—30. Karske, 33—34. Ars, 10—31. A. Assor.

ARVUTA! NR. 16. Arvud on 6 ja 3.

NÖKS NR. 17. 6 tähte.

RISTSÕNAD NR. 18

Paremale: 1. Bibi ja Ole, 7. Ait, 8. Arme, 10. Aed, 11. Lukk, 13. Aju, 14. Isu, 16. Riis, 19. Oel, 21. Mu, 22. Ploom, 23. Suu, 24. Pettekuld.

Alla: 1. Bass, 2. Iil, 3. Jaik, 4. Oma, 5. Leedu, 6. Eedi, 9. Kuur, 12. Kiil, 13. Adele, 15. Lepp, 17. Ilme, 18. Luud, 20. Lot, 21. Mul, 23. Su.

ÕIGESTI LAHENDASID:

V. Neemoja (11), H. Viin (6), E. Lepik (8), R. Ingeland (5), K. Poltrago (2·8), H. Oja (4·8), I. Ivand (8), H. Kivirähk (7), K. Luuk (8), P. Madalik (8), Ü. Tuur (8), M. Tuur (8), L. Enni (2·9), K. Solon (8), U. Raukas (8), E. Kala (8), A. Pool (2·8), A. Priks (8), J. Haberland (8), A. Kirsal (2·8), H. Jürgenson (8), U. Vällo (8), V. Tambaur (8), Ü. Vannus (8), A. Kippar (2·8), H. Hienuurm (11), L. Hannus (8), Veermäe (9), S. Kruusimägi (8), O. Trubok (8), H. Põldoja (8), H. Lepik (8), E. Kalmus (8), K. Kaljusto (8), T. Vaher (8), J. Kivistik (8), A. Peterson (8), V. Kuusik (8), A. Meemaa (8), O. Krivask (8), E. Teoping (8), A. Haug (3·8), E. Jents (6·8), J. Vilks (9), A. Lehtsalu (8), K. Loo (8), H. Pihlaste (8), H. Joonuks (11), V. Toots (10), L. Metsar (8), J. Tõrva (8), V. Paju (8), J. Kaljuvee (8), E. Muna (8), G. Lall (8), A. Nigol (8), L. Köster (8), M. Sepper (8), O. Öunap (8), U. Veske (8), L. Schasmin (8), V. Metsoja (8), B. Lipart (8), K. Lahe (8), L. Türgson (7), V. Kalpus (8), E. Erlich (8), K. Kolts (8).

AUHINNAD SAID:

1. A. Kirsal — Noorsõdur Pension
2. L. Enni — Onu Tomini kaevandus
3. Ü. Tuur — Mäeoja Halla.

Toimetuse ja talituse: Tartus, Võidu 10. Õk. „Koolivara“, telef. 8-29. Tallinna abitalitus: „Kooli-Kooperatiiv“ S.-Karja 19, telef. 456-32. Posti jooksev arve nr. 2188. Vastutav toimetaja: M. Nurmik. Tegevtoimetaja ja talitusjuht: E. Tõnismäe. Väljaandja: Tartumaa Õpetajate Liit. „Õpilasteleht“ ilmub üks kord nädalas (25 n-rit õppeaasta jooksul). Tellimishind postiga: aastakäik (25 nr.) — kr. 2.00; (15 nr.) — kr. 1.40; (10 nr.) — kr. 1.00; (5 nr.) — kr. 0.50. Kuu- lutuse hind: lehe ees 15 s. mm, mujal 7 s. mm. Trükikoda J. Mällo, Rütli 4, Tartus, 1938.

RAHVUSVAHETUKOG:
AR
EESTI

nr. 9
1938

Õpilastele
kupong